

הכנסת העשרים ואחת

יוזמים: חברי הכנסת
מאי גולן
אמיר אוחנה
מכלוף מיקי זוהר
אופיר כץ
מרדכי יוגב
דוד ביטן
אוסנת הילה מארק
שלמה קרעי
אופיר סופר
אריאל קלנר

פ/21/530

הצעת חוק-יסוד: ההתגברות (תיקוני חקיקה)

1. תיקון חוק-יסוד: השפיטה¹, בסעיף 15, אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:
השפיטה

"(ו) על אף האמור בכל חוק-יסוד או חוק אחר, הסמכות הבלעדית ליתן פסק דין או החלטה אחרת המשנה חוק, מבטלת חוק או מגבילה את תוקפו, נתונה לבית המשפט העליון.

(ז) בית המשפט העליון לא יוכל ליתן פסק דין או החלטה כאמור בסעיף קטן (ו) אלא בהרכב הכולל את כל שופטי בית המשפט העליון, ובלבד שרוב של שני שליש מההרכב הסכימו כי החוק סותר בבירור הוראה ששוריינה בחוק-יסוד.

(ח) על אף האמור בכל חוק-יסוד או חוק אחר, לא תינתן החלטה המשנה חוק, מבטלת חוק או מגבילה את תוקפו של חוק שהתקבל בהתאם להוראות סעיף 25א לחוק-יסוד: הכנסת²."

2. תיקון חוק-יסוד: הכנסת³ אחרי סעיף 25 יבוא:
הכנסת

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 1110.

² ס"ח התשי"ח, עמ' 244.

³ ס"ח התשי"ח, עמ' 244.

”הוראת חוק גוברת 25א. (א) הוראת חוק הפוגעת בחוק-יסוד תהיה תקפה,

אם נכללה בחוק שנאמר בו במפורש, שהוא תקף על אף האמור בחוקי היסוד (בסעיף זה – הוראת חוק גוברת).

(ב) הוראת חוק גוברת תהיה בתוקף אם נתקבלה ברוב של חברי הכנסת.

(ג) תוקפה של הוראת חוק גוברת יפקע בתום כהונתה של הכנסת, אלא אם כן תבחר הכנסת הבאה אחריה, בהחלטה שתתקבל ברוב חבריה, להאריך את תוקפה של ההוראה הגוברת.

(ד) הוראת חוק גוברת שתוקפה הוארך בהתאם לסעיף קטן (ג) תעמוד בתוקפה ללא הגבלת זמן או עד שתבוטל בחוק אחר.

(ה) הוראות סעיף זה לא יחולו על חוקים שלשם חקיקתם נדרש רוב הגדול מהרוב הקבוע בסעיף קטן (ב).”

ד ב ר י ה ס ב ר

בשנים האחרונות חלה ירידה במעמד של הכנסת ושל בית המשפט העליון. חוקים שחוקקו על ידי הכנסת נפסלו לא פעם על ידי בתי המשפט, וזאת מבלי שהסמכות לפסילת חוקים מוסדרת בחוק-יסוד, מבלי שנקבעה פרוצדורה או הרכב לדיון בעניין פסילת חוקים ומבלי שעוגנה בחוק-יסוד עליונותו של המחוקק, כמייצג את ריבונות העם, לקבוע חוקים וחוקי-יסוד שאינם נתונים לביקורת שיפוטית ואשר שופטי בית המשפט מחויבים לפעול על פיהם כחלק מהצהרת האמונים שלהם למדינת ישראל ולחוקיה.

מוצע לעגן בחקיקה, לראשונה, כי רק לבית המשפט העליון סמכות לדון בתוקפם של חוקים ובהתאמתם לחוקי היסוד השונים, ומבהירה כי שימוש בסמכות זו אינו דבר של מה בכך, ועל כן החלטה בעניינים אלה חייבת להיות כאשר הדיון מתקיים בהרכב הכולל את כל שופטי בית המשפט העליון וההחלטה מתקבלת ברוב של שני שלישי. באופן זה ניתן יהיה לוודא ששימוש באמצעי הקיצוני של פסילת חקיקה ראשית של הכנסת, יתבצע רק במקרים בהם מצאו רוב שופטי בית המשפט סתירה ברורה וחדה בין הוראה ששורינה בחוק-יסוד לבין הוראותיו של החוק הרגיל.

מאחר ולישראל אין כיום חוקה שהתקבלה בהליך מיוחד ומסודר, אין הצדקה שחוקי יסוד שנחקקו ברוב רגיל, ואפילו ברוב חברי הכנסת, יגבילו את שיקול הדעת של המחוקקים.

לכן, מוצע לקבוע שחברי הכנסת רשאים לקבוע בכל חוק הוראת חוק גוברת לפיה החוק יחול על אף הוראות חוקי היסוד. חוק שנכללה בו הוראת חוק גוברת, שהתקבלה ברוב חברי הכנסת, יהיה חסין מפני ביקורת שיפוטית במשך כל תקופת כהונתה של הכנסת שחוקקה אותו עד שתבחר הכנסת שנבחרה לאחר חקיקתו. ככל שתבחר הכנסת החדשה להאריך את הוראת החוק הגוברת, תוכל לעשות זאת בהחלטה שגם היא תתקבל ברוב חבריה.

במקרה בו שתי כנסות רצופות סברו שמדובר בחוק שיש להעמידו מעל הוראות חוקי היסוד האחרים ולחסנו מביקורת שיפוטית, תעמוד הוראת החסינות בתוקפה עד שהכנסת תבטלה בחוק, שכן ניתן להניח שמדובר בחוק הנהנה מתמיכה ציבורית רחבה ומתמשכת, ואשר הריבון, העם, מעוניין בקיומו. אם תתקבל הצעת החוק, תימנע כניסתו של בית המשפט העליון אל תוך הוויכוח הפוליטי במדינת ישראל וכך יתחזק העיקרון הדמוקרטי לפיו כל רשויות השלטון במדינה כפופות לרצונו של הריבון, העם, ועקרון שלטון החוק בכל רשויות השלטון. קבלת הצעת חוק היסוד אף תוביל לחיזוק מעמדו הציבורי של בית המשפט העליון, הסובל בשנים האחרונות מירידה חדה באמון הציבורי בו בשל התערבותו בנושאי הליבה המצויים במחלוקת ציבורית בישראל והכרעותיו המנוגדות לחוקי הכנסת ולרצון העם. הצעת חוק היסוד הוכנה בסיוע התנועה למשילות ודמוקרטיה. הצעת חוק דומה בעיקרה הונחה על שולחן הכנסת העשרים על ידי חברי הכנסת יואב קיש ויואב בן צור (פ/5794/20).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ב באייר התשע"ט – 27.5.19